

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและการดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ :
ศึกษากรณีชุมชนมอญบ้านลัดเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

นางสาวณัฐประวีณ ศรีทรนัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2537

ISBN 974-584-846-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I17286189

SOCIO-CULTURAL CHANGE AND ETHNIC IDENTITY OF THE MON :
A CASE STUDY OF BAN LUDKRET, PAK KRET, NONTHABURI.

Miss Natpraveen Srisap

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

1994

ISBN 974-584-846-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและการดำรงเอกลักษณ์
ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : ศึกษากรณีชุมชนมอญบ้านลาดเกร็ด
ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

โดย

นางสาวณัฐประวีณ ศรีทรัพย์

ภาควิชา

สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุณินทร์พันธุ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ถุงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุณินทร์พันธุ์)

.....
(รองศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ผู้ประพันธ์ ศรียุทธ์ : การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและการธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : ศึกษากรณีชุมชนมอญบ้านลัดเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (SOCIO-CULTURAL CHANGE AND ETHNIC IDENTITY OF THE MON : A CASE STUDY OF BAN LUDKRET, PAK KRET, NONTHABURI)
อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 218 หน้า. ISBN 974-584-846-8

จุดประสงค์ของการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์มอญในลักษณะที่ว่าภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในบริบทของสังคมไทยที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ชาวมอญเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในด้านต่างๆ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในด้านสังคมและการปกครองตนเอง การปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจในด้านการผลิตและการจำหน่ายจ่ายแจกเครื่องปั้นดินเผา การเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาและการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ในหมู่ครอบครัวและเครือญาติ แต่ในขณะเดียวกันชาวมอญก็ยังคงไว้ซึ่งความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญในสังคมไทย โดยสามารถธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มตนไว้ได้ ได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี

การศึกษาในที่นี้เป็นการศึกษากลุ่มชาวมอญบ้านลัดเกร็ดโดยอาศัยข้อมูลจากเอกสาร และการวิจัยภาคสนามด้วย การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยศึกษากรณีชาวมอญบ้านลัดเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ใช้เวลาในการศึกษา เก็บข้อมูลระหว่างเดือนกรกฎาคม 2536 ถึงกรกฎาคม 2537

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา มานุษยวิทยา
ปีการศึกษา 2537

ลายมือชื่อนิสิต นังประวิมล ศรียุทธ์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ปรีชา คุวินทร์พันธุ์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม -

C430355 : MAJOR ANTHROPOLOGY

KEY WORD: MON/ SOCIO-CULTURAL CHANGE/ ETHNIC IDENTITY

NATPRAVEEN SRISAP : SOCIO-CULTURAL CHANGE AND ETHNIC IDENTITY OF THE MON : A CASE STUDY OF BAN LUDKRET, PAK KRET, NONTHABURI.

THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. PREECHA KUWINPANT, Ph.D. 218 pp. ISBN 974-584-846-8

The Objective of this thesis is to study the ethnic Mon group in the rapidly changing socio-cultural context of Thai Society. It is found that the Mon at Ko Kret have adapted themselves to the changing conditions of Thai society both socially and culturally, i.e. the adaptation in their way of living in social and political aspects, educational change, changing in the economic practices and finally the adaptation in their roles and relations within family and among kins. But, simultaneously, it is interesting to find that they have been able to maintain their own ethnic identity through the preservation of language, Buddhism, some rituals and beliefs practices such as the Song Kran festival.

It is an Anthropological study of the Mon Ban Ludkret, Pak Kret, Nonthaburi. Information are obtained from relevant documents, particularly, participant observation and indepth interviews with some key informants. The length of time of the research was from July, 1993 to July, 1994.

ภาควิชา.....สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

สาขาวิชา.....มานุษยวิทยา

ปีการศึกษา.....2537

ลายมือชื่อนิสิต..... นันทพร เวล สรวิรัตน์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... ปรีชา คุวินปานท์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... -

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเป็นรูปเล่มได้เนื่องมาจากมีบุคคลหลายท่านที่กรุณาให้ทั้งความช่วยเหลือและกำลังใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คูรินทร์พันธ์ ที่กรุณารับภาระเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ให้คำแนะนำทางด้านวิชาการในสิ่งที่ดีมีประโยชน์และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนคอยให้กำลังใจผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาตรวจ แก้ไขและให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณคณะสงฆ์วัดฉิมพลีสุทธาราวาสและวัดปรมย์ยิกาวาส เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ดทุกท่าน ผู้ใหญ่บ้าน คณะครูโรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งขอขอบคุณชาวมอญบ้านลาดเกร็ดทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือช่วยเหลือ ตลอดจนให้ข้อมูลโดยถ่ายทอดประสบการณ์การดำเนินชีวิตเพื่อให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้และทำความเข้าใจ อันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้วิจัยขอขอบคุณคุณนิศาล บุญผูก คุณป้ามะลิ จันทร์ปรุง คุณลุงสรรค์ ชื่นพันธ์ คุณเฉลิมศักดิ์ ปาลา ผู้ให้ข้อมูลอย่างละเอียด และขอขอบคุณคุณลุงหวล และคุณป้าตัวตพลอยไพเราะ ที่กรุณาให้ที่พักอาศัยและคอยให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ

ท้ายที่สุดนี้ เบื้องหลังความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ บิดา มารดา ที่ให้กำลังใจและกำลังใจที่ทรนัย ตลอดจนความช่วยเหลือและกำลังใจจากเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ที่มอบให้ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา จนทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จได้ด้วยดี

ณัฐประวีณ ศรีทรนัย

สารบัญ

ช

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย.....	5
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
สมมติฐานในการวิจัย.....	18
ขอบเขตการวิจัย.....	18
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	19
วิธีการศึกษาและวิธีการวิจัย.....	20
การดำเนินงาน.....	21
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	22
2 ประวัติความเป็นมาของชาวมอญในประเทศไทย.....	23
- ประวัติของชาวมอญเกาะเกร็ดในทางการปกครองตนเอง.....	43

สารบัญ (ต่อ)

3	สภาพทั่วไปของชุมชนมอญบ้านลัดเกร็ด.....	43
	ลักษณะทางภูมิศาสตร์.....	43
	ที่ตั้งและอาณาเขต.....	44
	การคมนาคม.....	44
	การตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย.....	50
	ลักษณะบ้านเรือน.....	52
	ประวัติชุมชนมอญบ้านลัดเกร็ด.....	54
	ลักษณะทางประชากร.....	55
	สภาพเศรษฐกิจของชุมชน.....	56
	- อาชีพรับราชการ.....	58
	- อาชีพการทำสวนผลไม้.....	59
	- อาชีพค้าขาย.....	59
	- อาชีพอื่น ๆ.....	60
	ลักษณะครอบครัว.....	60
	การแต่งกาย.....	62
	ศาสนา.....	64
4	การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวมอญ.....	70
	ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.....	70
	การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในด้านสังคมและการปกครองตนเอง.....	73
	การปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจในด้านการผลิตและการจำหน่าย	
	จ่ายแจกเครื่องปั้นดินเผา.....	85
	การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา.....	107
	การปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ในหมู่ครอบครัว	
	และเครือญาติ.....	120
	- การเปลี่ยนแปลงในเรื่องพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฏจักร	
	ของชีวิต.....	126

สารบัญ(ต่อ)

5	การดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ.....	134
	ภาษา.....	138
	ศาสนา พิธีกรรมและความเชื่อ.....	140
	ขนบธรรมเนียมประเพณี.....	152
6	สรุปและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและ	
	การดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ.....	188
	บรรณานุกรม.....	200
	ประวัติผู้เขียน.....	205

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	แสดงจำนวนนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาส (แสนสวัสดิ์วิทยาคาร) สํารวจเมื่อพฤษภาคม 2537.....	112
4.2	แสดงร้อยละของระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนชาวมอญบ้านลัดเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.....	116
4.3	แสดงร้อยละการประกอบอาชีพในปัจจุบันของหัวหน้าครัวเรือนชาวมอญ บ้านลัดเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.....	117

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ภาพแผนที่แสดงที่ตั้งจังหวัดนนทบุรี.....	45
2	ภาพแสดงที่ตั้งตำบลเกาะเกร็ดและหมู่บ้านที่ศึกษา.....	46
3	ภาพแผนที่แสดงที่ตั้งบ้านเรือนของชาวมอญบ้านลัดเกร็ด หมู่ 1 ต. เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี.....	47
4	ภาพเรือโดยสารที่ใช้ข้ามฟากไปยังเกาะเกร็ด.....	48
5	ภาพการคมนาคมทางน้ำจากเกาะเกร็ดมายังท่าเรือวัดสนามเหนือ.....	48
6	ภาพทางเดินเท้าภายในหมู่บ้านลัดเกร็ด.....	49
7	ภาพการตั้งบ้านเรือนของชาวมอญที่ตั้งเรียงรายอยู่ริมแม่น้ำลัดเกร็ด.....	53
8	ภาพพระเจดีย์รามัญที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำลัดเกร็ด.....	53
9	ภาพโบสถ์วัดนิมิตลือสกุทาวาส.....	64
10	ภาพโบสถ์วัดปรมัยยิกาวาส.....	64
11	ภาพพระเจดีย์รามัญบนเกาะเกร็ด.....	68
12	ภาพเครื่องรีดดินหรือเครื่องโม่ดินไฟฟ้า.....	91
13	ภาพแรงงานรับจ้างกำลังเตรียมดิน.....	91
14	ภาพแสดงการรีดดินของเครื่องโม่ดินไฟฟ้า.....	92
15	ภาพแท่งดินที่ผ่านการรีดด้วยเครื่องโม่ดินไฟฟ้า.....	92
16	ภาพช่างปั้นชาวมอญกำลังขึ้นรูปครกด้วยปั้นหมุนไฟฟ้า.....	93
17	ภาพผู้ช่วยช่างปั้นกำลังนำครกออกจากปั้นหมุนไฟฟ้า.....	93
18	ภาพการฝังครกในที่ร่มก่อนที่จะนำไปเข้าเตาเผา.....	96
19	ภาพโรงที่ใช้เก็บครกก่อนที่จะนำไปเผา.....	96
20	ภาพโรงเผาครกภายในหมู่บ้านลัดเกร็ด.....	97
21	ภาพการเรียงรายครกภายในเตาเผา.....	97

สารนิพนธ์ภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
22	ภาพเตาเผาครกขนาดใหญ่ (เตาทรงแมลงป่อง).....	98
23	ภาพเตาเผาครกขนาดเล็ก.....	98
24	ภาพทำน้ำกลองหมู่บ้านลัดเกร็ดที่ใช้ขนส่งสินค้า.....	99
25	ภาพเรือที่ใช้สำหรับขนส่งสินค้า.....	99
26	ภาพศาลเจ้าพ่อหนุ่มเกตูแก้วชัยฤทธิ์.....	144
27	ภาพร่างทรงเจ้าพ่อหนุ่มกำลังประกอบพิธีรำเจ้า.....	144
28	ภาพร่างทรงเจ้าพ่อหนุ่มกำลังทำพิธีรักษาอาการเจ็บป่วยแก่ผู้มาร่วมพิธี..	145
29	ภาพผู้ช่วยร่างทรงกำลังแจกขนมที่เจ้าพ่อหนุ่มทำพิธีเสกแล้ว.....	145
30	ภาพงานทำบุญกลางบ้านของชาวมอญบ้านลัดเกร็ด.....	148
31	ภาพชาวมอญร่วมกันนำอาหารมาถวายพระในงานทำบุญกลางบ้าน.....	149
32	ภาพสิ่งของที่ชาวมอญนำมาให้พระสงฆ์ทำพิธีในงานทำบุญกลางบ้าน.....	149
33	ภาพศาลนางสงกรานต์.....	157
34	ภาพผู้เฒ่าผู้แก่ชาวมอญมาร่วมก่อเจดีย์ทรายในวันสงกรานต์.....	160
35	ภาพการสงฆ์น้ำรอบองค์พระมหารามัญเจดีย์ของชาวมอญในวันสงกรานต์.....	160
36	ภาพการสงฆ์น้ำพระของชาวมอญบ้านลัดเกร็ดที่วัดนิมพิสิฐทาวาส ในวันสงกรานต์.....	161
37	ภาพการสงฆ์น้ำพระสงฆ์แบบชาวมอญโบราณในช่วงเทศกาลเฉลิมฉลอง สงกรานต์ของชาวมอญเกาะเกร็ดที่วัดปรมัยยิกาวาส.....	161
38	ภาพขบวนแห่สงกรานต์ของชาวมอญบ้านลัดเกร็ดในวันเฉลิมฉลอง สงกรานต์.....	163
39	ภาพขบวนแห่ข้าวแช่ แห่น้ำหวานและแห่นกแห่ปลาของชาวมอญ บ้านลัดเกร็ด.....	163
40	ภาพการแต่งกายของชายหญิงชาวมอญในเทศกาลสงกรานต์.....	164

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
41	ภาพวงปีแพทย์นางหงส์ของชาวมอญที่ใช้บรรเลงในช่วงเทศกาล สำคัญทางศาสนา.....	165
42	ภาพการละเล่นสะบ้ามอญของชาวมอญเกาะเกร็ดในช่วงเทศกาล เฉลิมฉลองสงกรานต์.....	172
43	ภาพแสดงการรำมอญของชาวมอญเกาะเกร็ด.....	177
44	ภาพแสดงการรำระบำบ้านไกลของชาวมอญเกาะเกร็ด.....	177
45	ภาพแสดงการร้องเรือเจ้าขาวของชาวมอญเกาะเกร็ด.....	186